

מזכירות הממשלה

W79

טענה רמה

1310

ע"ש מס' 1 אלק 3

פרוטוקול
ישיבת הועדה להתיישבות
ז' באדר תשל"ה - 18.2.75

נכחו השרים : י. גלילי - יו"ר, א. ארזן, י. אלון, ש. הלל,
מ. חזבי, א. עופר, ש. פרס, ח.י. צדוק,
י. רפאל, ש. רוזן.

נעדרו השרים: א. ידליון, מ. קול, י. רבינוביץ.

נכחו חברי הנהלת הסוכנות היהודית: ר. ויץ, מ. קרונה, א. שנקר.

נעדרו חברי הנהלת הסוכנות היהודית: פ. ספיר, מ. בר-און, א.ל.דולצין,
ר. יגלום, ח. פינקלשטיין,
מ. קירשבלום, י. קלארמן,
ע. שפירא.

משתתפים נוספים:	ג. אבנר	-	מזכיר הממשלה
	ש. אבני	-	משרד השיכון
	ע. ארזן	-	לשכת השר י. גלילי
	י. גוטמן	-	לשכת שר המשפטים
	ש. דיבון	-	משרד החוץ
	תא"ל ר. ורדי	-	מתאם הפעולה בשטחים
	ר. זאבי	-	יועץ לראש הממשלה
	מ. בצר	-	משרד הבטחון
	סא"ל א. תהלה	-	לשכת שר הבטחון
	י. גבור	-	משרד החינוך-והתרבות

משתתפים נוספים מטעם הסוכנות היהודית: י. אדמוני, י. צור.

מ. ביר - המשנה למזכיר הממשלה

סדר היום : הת/7. הצעת תכנית להתיישבות חדשה - המשך הדיון

מאג' א"ל

טמ"י

בפרוטוקול זה 22 דפים.

היו"ר י. גלילי:

אני פותח את הישיבה.

החל/7.

תכנית להתישבות החדשה - המשך הדיוןהיו"ר י. גלילי:

נשמע מאדמוני מה פשר 36 הישובים שהדהמת את חברי הועדה בהם, ואת ההנחות העיקריות של התקציב.

י. אדמוני:

התכנית של 36 נקודות שהזכרתי בפעם הקודמת, היא רשימה או רינסטיביט שהמחלקה להתישבות הכינה כדי לראות קצת לטווח ארוך, מבחינת התכנון האיזורי, מבחינת התכנון במקומות שונים של הישוב, ואנחנו גם חושבים שהתנועות ההתישבותיות זקוקות לתכנית כזאת לטווח ארוך יותר, כדי שתוכלנה לתכנן את מערכי כוח האדם שלהן לטווח יותר ארוך. מה שנתן לנו את הדחיפה האמיתית להכנת תכנית כזאת בכתב היתה משאלה שהובעה בוועידת איחוד הקבוצות והקיבוצים ושם קמו הצעירים ואמרו: אנחנו תנועה שמוציאה 15 גרעינים לשנה ואין לנו מושג מה יהיה בעוד ארבע שנים. המדובר בחניכים של תנועות נוער שנמצאים היום בכיתות ביה"ס התיכון, ובדרך כלל מתחילים לכוון אותם בגיל זה ליעדים התישבותיים מיוחדים.

התכנית הזאת מבוססת על מספר תכניות איזוריות שהשלמנו. למשל, תכנית הגליל, תכנית הערבה, ועוד שלוש תכניות איזוריות שנותנות לנו את היסוד להניח הצעה להקמת ישובים נוספים בתחומם.

הרשימה הזאת כוללת את אותם הישובים שאנחנו רואים שניתן יהיה להקים אותם. חלק גדול מהדברים הכלולים ברשימה, מחייבים דיון ואישור הועדה הזאת או אישור ודיון במשרד החקלאות - במידה שמדובר כישובים בערבה או במקומות אחרים שלא הבאנו אותם לדיון בוועדה הזאת, אלא הם זכרים שגרתיים, ובדרך כלל בתחומי הקו הירוק.

כרמת הגולן המאגר ההתישבותי שלנו מונה 7 ישובים נוספים. זו תכנית מסגרת לרמת הגולן. בתכנית הזאת יש שני ישובים

שאושרו להקמה, הם חלק (לעומת 17 הקיימים) מהתכנית של הגליל - תל זית
מושב מורדות שאושרו במסגרת התכנית הראשונה לרמת הגולן.

השר מ. חזני: הם אושרו מזמן והיו צריכים לבוא לביטוי כראשונים.

י. אדמוני: התכנית לא מבוססת על מה שאושר אלא על עדיפויות.

היו"ר י. גלילי: כאשר אישרו 17 ישובים ברמת הגולן, היו כלולים

שני ישובים אלה, אחר-כך היו סיבות שזה לא היה

אקטואלי.

י. אדמוני: זה לא רק תכנון על גבי הנייר, אלא בפועל.
היות והתכנית אושרה כבר לפני מספר שנים, אנחנו
תכננו אותם במערכת האיזורית.

השר מ. חזני: הם מעבדים את המשבצות.

י. אדמוני: לא, כי לא כל השטח הוכשר במרכז רמת הגולן.
אנחנו מציעים הקמת 4 נקודות מקסימום ורק אחת
הבאנו כהצעה לישיבה הזאת, והיא קשת שנמצאת במרכז הרמה. הנקודות האחרות
גם הן באיזור מרכז רמת הגולן והן נקודות שיש בהן שילוב של חקלאות
ותעשייה. פירטמי את העניין הישיבה הקודמת.

כמו-כן אנחנו בוחנים משאלות של שתי תנועות
קיבוציות להקים כדרום רמת הגולן שלושה קיבוצים של איחוד הקיבוצים
ואחד של הקיבוץ הארצי. יש משאלה להקים קיבוץ נוסף. אלה הם הישובים
המוצעים.

זאת התכנית הפרספקטיבית לרמת הגולן כפי שהיא

קיימת היום.

היו"ר י. גלילי:

התכנית הפרספקטיבית שערכה המחלקה להתישבות ,
שאיננה מחייבת את ועדת השרים. על כל ישוב צריך

לקבל החלטה בועדה.

י. אדמוני:

בבקעת הירדן אושרו שני ישובים מתוך שלושה

בועדה הזאת. הקמת ישוב נוסף על יד מחולה

וישוב נוסף בבוקע. הישוב השלישי , שגם הוא אושר , על יד קליה, אושר
לפני שלושה חודשים.

למעשה אושרו 36 הישובים. כפצאל יש תכנית לישוב

שהצענו להקמה כבר השנה. הוא כלול בתכנית המונחת על שולחנכם לדיון.

פצאל ראשון קיים, ופצאל שני בתהליך בנייה. גלגל קיבוץ שקיים. נערך
שאנחנו רוצים לאזרח, ואנחנו מציעים להוסיף מושב בגוש פצאל.

באיזור עציון התכנית שלנו מונה שני ישובים:

קיבוץ נוסף בגוש עציון ומושב סמוך לקו הירוק - חפורית. לשני הישובים
האלה אין עדיין אישור של הועדה הזאת.

בגליל המרכזי אנחנו מציעים קבוצה לא קטנה של

ישובים, בסך הכל 9 בשלב זה. הם מבני הישובים שדברו עליהם בפעם הקודמת.

גוש דפן ושגב שמתוכם אנחנו מציעים שלושה להקים כשנה הבאה. אנחנו גם

רוצים להקים שני ישובים באיזור מרכז מירון. זו הצעה שגובשה ע"י שר

החקלאות לפני מספר חודשים, והיא נראית לנו. היא יכולה לשרת את המאגר

הגדול של כוח אדם המצוי במושבים. ישוב אחד למאגר כוח האדם של בני

הפועל המזרחי והשני של ישובי תנועת המושבים.

באיזור רפיח אנחנו מציעים לחזור לתכנית שנדונה
בוועדה הזאת. התכנית כוללת ששה ישובים בגוש המושבים של פיתחת רפיח, שמהם
שנים קיימים - שדות ונתיב ה-10 - ואוגדה כההליך ההקמה. אנחנו מדברים
על הקמת קיבוץ נוסף סמוך לסכות, שעל הקמתו החלטנו בשנה שעברה.
הוועדה דנה בכל התכנית של פיתחת רפיח וסמכה את
ידה על התכנית כולה. מה שלא אושר בדיון הוא זה שני דברים: הקמת ישוב
בחרובה שכללנו אותו ברשימה כהאחזות נח"ל להקמה בשנת התקציב 1975, וכן
לא אישרה הוועדה את הרעיון שלנו להקמת הישוב באיזור שמאל. שר החקלאות
כבר אמר דברים בנושא הזה בישיבה הקודמת. הצענו להקים שלושה ישובים
באיזור רמת הנגב. התנועות הקיבוציות מעונינות בהקמת הישובים האלה, הם
רוצים להשתתף בחיזוק ההתיישבות סביב משאבי שדה ורביבים. אנחנו נמצאים
בשלבי תכנון. נהיה מוכנים להביא תכנית זו לפני הוועדה תוך חודשיים או
שלושה חודשים. באיזור הערבה כללנו את הישוב בחוות סמר שנמצא 8 ק"מ
דרומה מיטבתה. זה אושר ע"י משרד החקלאות ועומד להיות מאושר ע"י מינהל
התכנון. אינני יודע אם דרוש אישור בפורום הזה. ישוב נוסף בקטורה ב'
שהיא צפונה מקטורה א'. הקמת ישוב בעידן שנמצא צפונה מחצבה, והקמת
ישוב נוסף באיזור נאות הכיכר, נאות הכיכר ג' ירדה מהפרק בגלל מאזן
המים שקשור לפיתוח התעשייתי של מי ים המלח. ועדה שבדקה את העניין
הגיעה למסקנה שנוכל להקים ישוב אחד באיזור הזה ולא שנים. תענך ישוב
עשירי בגוש הזה והוא מידע בעיקרו לבני תענך. זאת התכנית שגובשה
אצלנו מתכנית סנסטיבית. חלק מהדברים קיבלו אישור, חלק מהדברים עדיין
לא קיבלו אישור. לא לגבי כל הדברים יש לנו דברים מוסכמים. למשל, רמת
הנגב. אבל זה מה שאנחנו רואים היום. יתכן שכעבור מספר חודשים נאמר
שמתוך הרשימה צריכים ליפול אלה ואלה, ויתכן שנציע להוסיף לרשימה אחרים
שיעלו על הפרק על סמך בדיקות ולימוד נוסף שלנו.

בתוך התכנית שלנו לא כללנו שני ישובים שקיימות

התחייבויות להקמתם. אחד בחוות סמר בערבה. שר השיכון דיבר על זה בישיבה הקודמת. זה אושר ע"י שר החקלאות. למעשה אנחנו רואים התחייבות שלנו כלפי הקיבוץ הארצי להקמתו בשנה הבאה. וכן המושב במוקבלה שהיה סיכום עם שר החקלאות הקודם, עם יו"ר ועדת השרים, שניגש להקמת הישוב הזה כדי להסיר קצת מהלחץ של אוכלוסיית הבנים בישובי התענך. זה ישוב שאושר בכל המוסדות המאשרים הקמת ישובים כאלה. אנחנו גם רואים פה מעין התחייבות שלנו כלפי תנועת המושבים והבנים שרוצים לאכלס.

השר מ. חזני: למה אינך רואה התחייבות כלפי הבנים שרוצים להתישב מל- זית?

י. אדמוני: אני רוצה להזכיר שהמרכז האיזורי של הערבה נמצא למעשה בתהליך בנייה. משרד השיכון גמר את התכנית המפורטת של המרכז הזה, פתרנו את כל הבעיות שהיו שנויות במחלוקת. בראשית שנת התקציב הבאה משרד השיכון יגש להקמת הבתים במרכז האיזורי ואנחנו ניגש להקמת האיזורים בסביבת עין יהב. הנושא הראשון יהיה סככה לאריזת תוצרת ליצוא. הערבה עלתה על מפת היצוא של מדינת ישראל וכמה מוצרים הוכחו כמוצרי יצוא יוצאים מן הכלל. נשאלת השאלה בקשר לתקציבים הדרשים להקמת הישובים האלה. הכנו סקיצה וצריכים להשתתף בזה גם משרדים אחרים. האומדן שלנו הוא על 10 ישובים שמתוכם 8 ישובים הנחנו על שולחן הועדה בישיבה הקודמת, בתוספת חוות הסמר ומוקבלה שאמרנו שלגביהם יש לנו התחייבות מסוימת. ההוצאה בשנת 1975/6 להקמת 10 ישובים אלה היא כ-107 מיליון ל"י. אנחנו סבורים שהוצאה בתכנית בשנת התקציב הבאה צריכה לעמוד על 73 מיליון ל"י. זאת אומרת: אם תהיה תכנית של 107 מיליון ואישור תקציבי על 73 מיליון, אפשר לעשות נסיונות רציניים להקמת 10 ישובים המוצעים כאמור.

היו"ר י. גלילי:

אני רוצה להעיר: אני מאד ממליץ לחברים לא להתרשם

יתר על המידה מהמספרים של 36 ישובים, 43 ישובים...

אתמול ב"מעריב" דובר על 80 ישובים. כשאתה בודק את הרשימה, אתה רואה

שחלק זה ישובים שכבר קמו וחלק שהחליטו לא להקים אותם. חלק ניכר

מהרשימה שיחיאל העלה, מתייחס לכפרי התעשייה שטרם אושרו. צריך לזכור

שיש סידרה של ישובים שועדת השרים להתישבות אישרה, תוך קביעת סדרי

עדיפויות במהלך השנים, או מפני קשיים של קרקע ומים או מפני מצוקות

של כוח אדם ספציפי. אנחנו לא הבאנו אותם לקדימות ראשונה. זה חל על

תל-זית, בוקע ב', שאני מחשיב באופן יוצא מן הכלל כי זה חיבור בין

מחולה דרומה. אבל שם יש עדיין מצוקות של קרקע ועוסקים בריכוז הקרקעות

אז אינני יכול להביא עדיין הצעה להקים שם ישוב ב-1975. אילו היו

נפתרות בעיות הקרקע הייתי מציע לעצמנו לשוות לישוב הזה דרגת קדימות

ראשונה.

דוגמא נוספת: קליה ב'. החלטנו על זה בוועדה

תוך אישור תכנית פיתוח לצפון ים המלח. אינני רואה לזה קדימות ראשונה.

לאחר שהקמנו את קליה א', מצפה שלם, תיעשה הפעולה במעלה האדומים.

אני משוכנע שלמקומות אחרים יש קדימות עדיפה, אבל הכל נתון לבירור.

אני רוצה שנכניס אחדות בהחלטות על הקמת ישובים חדשים. עד כה לא

היינו קפדנים לגבי ישוב שמצד זה של הגבול, שאין בהם בעיות פוליטיות,

ההחלטות על הקמתן היו מתקבלות ע"י משרד החקלאות, והאוצר. הועדה שלנו

לא קיבלה החלטה על הקמת מרכז איזורי בערבה, אבל אני מברך על זה

כי לא היו בזה הבעיות המדיניות. היינו מביאים לכאן רק החלטות

שקשורות בבעיות מדיניות. עכשיו, כדי לדאוג לסדר עדיפות נכון, עדיף

שהועדה הזאת תחליט בכול הנוגע להקמת ישובים חדשים, ביחוד שאנחנו

נחלנו השגים קטנים בשיבוץ ישובים מעבר לקו הירוק, אנחנו יכולים עכשיו לחזק את מתן דעתנו גם לגבי ישובים מהעבר הזה של הקו הירוק.

במילא היה בדעתו לקחת בחשבון, בקביעת סדר העדיפויות,

את חוות הסמר וגם את מוקבלה. להבא אנחנו נביא לוועדה להחליטה לא רק ישובים שמעבר לקו הירוק אלא גם ישובים שמעבר לזה של הקו הירוק, אז תוכל להיות השקפה כללית ויישום קריטריונים שאותם נמצא לנכון. עד הרגע הזה עדיין אין

לנו מסגרת תקציבית מוסכמת עם האוצר לגבי תכנית ההתישבות החדשה לשנת התקציב הנוכחית. באתי בדברים עם שר האוצר על תקציב שנת הכספים החדשה. הצעתי לו שיודיע בממשלה את ההודעה הכאה: התקציב להתנחלות חדשה כלול בסעיף רזרבות, ההחלטה על הקצבה תתקבל לאחר דיון בוועדת השרים להתישבות כמקובל. הבהרתי לשר האוצר שיש החלטות על התנחלות שטרם בוצעו בגלל קשיים תקציביים. ציינתי סדר גודל של 120 מיליון ל"י. שר האוצר אמר שאיננו מתחייב על סדר גודל זה. שר האוצר נענה לבקשתי והודיע בממשלה שהתקציב להתישבות החדשה כלול בתקציב רזרבות. אין בדעתי להתחיל כמו"מ עם שר האוצר בטרם יש החלטות של הוועדה הזאת. כאשר תהיינה החלטות של הוועדה הזאת, אבוא בדברים עם שר האוצר על המסגרת התקציבית. שר האוצר הודיע את הודעתו ב-12.1 בממשלה כסיכום הדיון התקציבי.

בדרך כלל היו לנו דיונים כלליים על קריטריונים

עקרוניים בנושא ההתישבות, כאשר קיבלנו בשעתו את ההחלטות המכריעות בנושא רמת הגולן, פיתחת רפיח ובקעת הירדן. בכך נקבעו הפרימטרים של ההתישבות ולא נתקבלו החלטות לגבי התישבות במרחבים מסוימים, אם כי מעולם לא ניתן לזה בסיס עקרוני. התישבנו במקום שהועדה הזאת החליטה להתישב, לאחר שהדבר קיבל את אישור הממשלה. מעכשיו נראה לי שאנחנו צריכים להכטיח כמה דברים:

1. לסתום חללים ריקים באיזורים רצופי התישבות.

מכאן ההצעה לפרוץ אל מרכז רמת הגולן ע"י הקמת קשת וכן לפרוץ אל מרכז הגליל כדי לסתום את החלל הריק. נקודת המוצא בהצעה היא: שמה שחשוב הוא לא רק שינוי דרסטי של יחסי הכוחות באוכלוסיה בגליל, דבר שבא בעיקר לביטוי בתכנית משרד השיכון ומשרד המסחר והתעשייה, ע"י הקמת כפרי תעשייה. זה אחד הדברים שאנחנו רוצים לדון עליו גם כועדה הזאת. אנחנו רואים לנכון לעבות את המערך ההתישבותי, לעשות אותו יותר איתן. מכאן ההצעה על פצאל, מכאן גם ההצעה על גישור. המרחק מפיתחת רפיח קטן ע"י ההאחזות באמיר וחרובה. אני חושב שלעיבוי כזה יש ערך אסטרטגי וערך מדיני.

בסיכום הדיון אציע להסמיך את יו"ר הועדה ואת שר החקלאות, לבוא בדברים עם שר האוצר בדבר המסגרת התקציבית, ולאחר שההצעות שלנו תאושרנה, להסמיך אותנו לקבוע גם את סדרי העדיפויות.

משר י. אלון: כאשר מעינים במפת הקרקעות שנותרה להתישבות

יהודית מחוץ לכרכים, מסתבר שאנחנו כמעט ומנצלים

את שארית הרזרבה של קרקע חקלאית. היות והתישבות היא מפעל פרמננטי ומתפתח באופן קבוע, לדעתי יש צורך שהועדה ויו"ר הועדה יטילו על צוות בין דיסציפלינרי לעיין בהצעות שונות ליצור קרקעות להתישבות, הן ע"י סיוב קרקע, ואם מותר לחזור למסורת הציונית הותיקה - לרכישת קרקעות. אני מדבר עכשיו על תחומי השיפוט הארץ-ישראליים, בין אם זה ייעשה ע"י ~~הממשלה~~ הקק"ל או מינהל מקרקעי ישראל או בשותפות. אני מצמין שדוקא הודות לפרוספריטי של תעשייה ובנין, יש נטייה גוברת של אזרחים לעבור לעבודה המכניסה מהר יותר ע"י משכורת חדדשית, ויתכן ונפתחות אפשרויות חדשות. זה נושא שהגיע הזמן לבדוק אותו מבחינה כוללת ולהגיש המלצות לכצוע.

הנקודה השניה, משרד החקלאות, המחלקה להתישבות ומשרד המסחר והתעשייה יחפשו פתרונות בכיוון הנכון לגבי כיסוס אוכלוסיה כפרית על תעשייה ושירותים כתחליף לחקלאות שמוגבל לקרקע ואינסנסיפיקציה. לנו אין הכדל אם איש הכפר יתקיים על עבודה תעשייתית או חקלאית, ובלבד שיהיו שם יהודים, בכל מקום שאין מספיק קרקע. לגבי הגליל, נוסף למה שמוצע כאן, הייתי מבקש שתיבדקנה עוד שתי משבצות אפשריות, שלדעתי חסרות באסטרטגיה ההתישבותית, לפחות לגבי העורקים הראשיים של התנועה, והצורך גם בשיתוף פעולה איזורי. כוונתי ליצירת משבצת אחת בין חקלאים למור, שם יש קרקע שנרכשה בשעתו. יש שם קרקע יהודית, מתוך הזנחה היא לא מעובדת ע"י יהודים. אינני יודע מה גורלה כרגע.

משבצת שניה זה בצומת גולני בין גולני ועילבון.

השר ש. פרס: שם אנחנו עושים מפעל פיתוח של הצבא ולא תישאר פינת אדמה ריקה.

השר י. אלון: הייתי רוצה שבעורק הראשי בין כפר תבור (סג'רה) בגביש צפת עכו יהיה עוד ישוב בשולי בקעת בית נטופה. אני מברך על הרעיון של מוקבלה שצריכה לקלוט את בני הישובים של תענך. למרות הפעילות הגדולה שהיתה בעבר, אולי ועדת השרים או ועדה בין-מוסדית בראשותו של גבתי עסקה בזה, אבל חלה האטה מדאיגה בפיתוח מושבות הגליל. הייתי רוצה שעניין זה ייבדק. יש נטיה גוברת אצל בני האכרים, אחרי שירותם בצה"ל, לחזור למושבותיהם אפילו אם אין להם משבצת חקלאית. לדעתי נוצרה סיטואציה פוליטית - הודות לקפאון שבא בעקבות ועידת רבט - שאיננה מנוצלת במידה מספקת. יש להעלות את בקעת הירדן ואיזורים במדבר יהודה בראש סולם העדיפויות של ההתישבות.

לא הזדמן לי עדיין להשתתף בויכוח נוסף בממשלה
בענין מעלה האדומים. מאז החלטת הממשלה על הקמת המרכז התעשייתי, לא
קיבלנו שום מחאה, לא שמענו שום טרוניה מכחוך משום גורם חיצוני. ההמולה
היחידה שאני מתפלא שעד היום לא עוררה תגובת שרשרת פרלמנטרית, באה מתוכנו.
המרכז התעשייתי הזה יהיה אבן שואבת לאוכלוסיה יהודית ולא עוד תעשייה
לאוכלוסית השטחים המוחזקים, שזו בעיה שצריך לטפל בה בדרך אחרת,
צריך לקיים דיון בהקדם בדבר הקמת שיכונים לאלה שיעבדו שם, אחרת זה
ממש מעשה חלם, לעודד התיישבות ערבית על ציר התנועה ירושלים - ים המלח,
וזה ריק מאדם ויש חשיבות גם אסטרטגית וגם מדינית שנבסס את קיומנו שם
ע"י יהודים. היום אין שם אף ערכי אאאאאא ואנחנו נביא לשם ע"י התעשייה
בכספנו אנו. מוכרחים לחזק את האחיזה שלנו בבקעת הירדן. יצרנו נוכחות
שרשית חזקה ברמת הגולן. התחזקנו מאד בפיתחת רפיח, אם כי הקימונו ישובים
בבקעת הירדן, עדיין השרשרת רופפת. הקרקע בוערת תחת רגלינו. המחלוקת
עם אאאא סוריה קיימת. אם יהיו עוד שני ישובים, הסיטואציה היום תהיה
טובה יותר. יש בלבול במחנה הערבי. צריך לעשות זאת השנה. צריך לכדוק
מה צריך לעלות ואיך זה משתבץ בתכניות האיזורים שלנו. אני רוצה שליד
שני קיבוצים יהיה קיבוץ שלישי, כמו שעושים עם מושבים. יש קרקע
לישובים, יש אפשרות לאגור מים, יש אפשרות לגדל סלק סוכר וכותנה.
אני שומע שיש קשיים עם צה"ל מצד אחד ועם המחלקה להתיישבות מצד שני.
אני דורש מהועדה שתיקח את הענין הזה בידיים.

יש שטחי קרקע דרומה מריכוז הקרקעות בפצאל
שחלקם בתחום מערבה למערכת ובחלקם מזרחה למערכת.

השר ש. פרס:

הבעיה איננה של קרקע אלא אלוף הפיקוד אומר שלא
היה רוצה לראות ישוב חשוף לירי של הרובים.

השר י. אלון:

אני מסכים שזה צריך להיות יותר בעומק.

היו"ר י. גלילי:

הנושא נבדק ונימנו כל האישורים. המחלקה להתישבות
פנתה בהצעה להתיר שאיבה מהירדן על מנת להקים בריכות
איגום ממזרח למערכת, בשטח שבין הגדר לבין הירדן. שר הבטחון נתן הסכמתו
לזה, גם ראש הממשלה נתן הסכמתו לזה. יש בעיה ספציפית, והיא הבעיה של
עיבוד הקרקעות שממזרח למערכת. יש שם גם קרקעות של יהודים גם קרקעות
של ערבים. אם אתה מתיר ליהודים לעבד את הקרקעות האלה, אתה עלול לעמוד
כמצב שאתה צריך להתיר גם לערבים לעבד את הקרקעות.

השר ש. פרס:

אשרנו גם את עיבוד הקרקעות.

היו"ר י. גלילי:

לגבי עיבוד הקרקעות, הצבנו על זה סימן שאלה כי
נאמר לנו שזה בבדיקה. הנושא בטיפול נמרץ.

השר י. אלון:

כל מה שאמרתי לגבי הישובים החקלאיים נכון גם
לגבי שטחים במרכז האיזורי. אם אנחנו רוצים באוכלוסיה

גדולה יותר, צריך לקחת את זה בחשבון. אנחנו מחמיצים תקופת מעבר של
ערב ^{מאבקים} מדיניים, אם יהיו שם משפחות, זה יכול למלא תפקיד. הוא הדין
לגבי מחשבות שהיו לנו בשעתו על תקוע במדבר יהודה מבחינת חשיבות הנוכחות
היהודית המסיבית, לתקוע נועד תפקיד רציני, זה גם מחבר את גוש עציון
עם ים המלח.

היו"ר י. גלילי:

כנושא תקוע אין עדיין החלטה. אם תוגש הצעה של המחלקה להתישבות, היא תידון.

השר י. אלון:

אני מציע לקיים דיון בענין איזור לטרון. הצעתי את זה פעם כישיבת ממשלה. לי נדמה שהמקום הזה הן מבחינה גאוגרפית והן מבחינה פוליטית יש לו חשיבות רבה. גם אלה שמתנגדים להתישבות בבקעת הירדן לא מתנגדים להתישבות בסביבות לטרון. המקום הזה בין לוד - רמלה - בית שמש - ירושלים, יכול לשמש מרכז מגורים לא רגיל ואפשרות של קצת בריחה מאיזורים צפופים, זה יכול למשוך אנשים צעירים שלא רוצים לגור בגוש דן.

השר ש. פרס:

אני מזדהה עם התכנית ואני מכין שיו"ר הועדה ושר החקלאות יחד עם שר הבטחון יקבעו עדיפויות בקשר לבצוע במקומות השונים.

אני רוצה להעיר על התכנית שאיננה כאן. יש לי הרושם שאנחנו חיים בתקופה של ציונות עצורה. אני רואה ארבעה מרכזי כובד עיקריים במפה המונחת כאן. אני רואה ממש תחרות בין דינמיקה יהודית ודינמיקה ערבית, ולדעתי דו הדינמיקה הערבית על העליונה. שני האיזורים האלה, לצערי הרב, זה איזור ירושלים והגליל העליון. כל שבוע, כשאני עובר מעל הרי ירושלים, אני רואה יותר ויותר בתיים. הרי ירושלים הולכים ונבנים ע"י הערבים. הפיתוח של ירושלים דוקא מושך סביבו התישבות ערבית. אני אומר את הדברים האלה בדאגה רבה מאד. אני הכנתי מה היה הויכוח על מעלה האדומים, זה איזור מוזנח. מהיום שיש תכניות התקפה ירדניות, המקום הראשון ללא שינוי זה מעלה האדומים.

גם בצפון, באיזור שאנחנו עכשיו מעלים את כוכב השחר, בעל חצור, אינני מבין מדוע צריך לפעול במחתרת. מדוע ליהודים אסור להתישב שם? יש שם מחנה ירדני מוזנח. בעוד שנה שנתיים לא תישאר פיסת אדמה באיזור ירושלים. לא יתכן שירושלים תהיה מוקפת בישובים ערביים. אני שמח על ההחלטה להקים מפעל בטחוני ליד עטרות זיעסיק 300 איש ששם יעבדו יהודים. התמונה הירושלמית מדאיגה אותי מאוד. אני מציע לחברי הועדה לעבור ולראות את התנופה של בנין שיש שם.

בגליל העליון יש שפע בכלכלה הערבית. תנועת הבניה במשולש ובגליל עכשיו היא חסרת תקדים. אני מאוד שמח שמציעים כאן 7 ישובים באיזור שגב. שמעתי מאנשי מושבים בצפון שיש 700 בני מושבים שרוצים להקים כפר תעשייתי מושבי. זה ממיטב החלוצים שיש בארץ, אולי בעולם. שני איזורים שבעיני הם בעלי משקל מיוחד, זה איזור רפיח. בפיתחת רפיח לא עשינו הרכה. בימית יש בסך הכל 180 בתים. החלטנו להעלות שש נקודות ולמעשה עלו $1\frac{1}{2}$ או 2 נקודות. ההגיון האסטרטגי, ההתישבותי וגם הציוני, כל שלושה קיימים. ההגיון האסטרטגי - הממשלה החליטה להקים שלושה שדות תעופה, הגיוני שהם ישענו על ישובים יהודיים. אני מקווה שנוכל להעביר את סרפנד למצפה רמון. היינו מפנים מחנה מלוכלך ומתישבים שם. לדעתי הרזרבואר הכלכלי הגדול ביותר שיש למדינה זה בשפלה שמימית עד באר-שבע. כאן יש מאות אלפים ואולי 2 מיליונים דונם אדמה, שאם נמצא מים, זה יהיה טוב. אולי נמתיק את מי הים, אבל זה יקח זמן.

האספקט הציוני - בימית יש שני גרעינים לא גדולים אמריקאי ורוסי. הגרעין האמריקאי הוקם באמריקה, אספו אותם מהנדסים, טכנאים, אנשים שעושים רושם יוצא מן הכלל, 16 משפחות. הם עובדים עשיו בעבודת בנייה. אילו יכולנו להשתחרר מכבלי ההרגלים שלנו, הייתי מוציא את ימית ממשדד השיכון ונותן לתנועה הציונית

שתפתח את זה ע"י עולים מארה"ב. לדעתי, יכולה ימית להיות מרכז משיכה
כביר לעליה מאמריקה ומרוסיה הסובייטית. מה שיש כאן מרמז על אפשרויות
גדולות. פרט לזה שמימית אני מקווה שנלך עד באר שבע. כל איזור הבשור.
יש שם שטחי אדמה נהדרים שפעם נשקה אותם. זה יהיה השטח המרוכז הגדול
עם תלמים ארוכים שיש למדינת ישראל.

איזור מצפה רמון. אני מבין שאין לנו אמצעים.

אילו היו יותר אמצעים, הייתי מעביר את מחנות הצבא מלב הארץ למקום
הזה.

אלה בעיני נקודות הכובד שיש מקום לגשת אליהם עם

קצת יותר מעוף.

בירושלים צריך להעלות עוד 2 - 3 נקודות בצפון,

בדרום ובמזרח. ללכת קצת יותר במרץ בענין מעלה האדומים, אחרת נמצא
שירושלים ערבים סביב לה, ויהיה מאוחר לתקן. היום אנחנו יכולים לגאול
שטחי שממה ולעבד אותם.

אני רואה בעין יפה את התכנית של $\frac{1}{2}$ טווח למעלה משנה

השר מ. חזני:

כפי שמתבטאת ב-43 הציונים שהעמיד לפנינו יחיאל.

חשוב - כפי שאמר יחיאל בצדק - שגם הגורמים העוסקים בהתישבות ובהתנחלות
וגם הזרמים בהתישבות ידעו מה עומד לפניהם בטווח של שנתיים - שלוש או ארבע,
כדי לכוון גרעינים ולקשור אותם עם היעדים שיכולים לעמוד לרשותם, וגם
כדי לשמור על מערכת היחסיות בין הזרמים השונים בהתישבות, כשאני רואה
תמונה רחבה, אני יכול לראות מה עומד לפני.

אני רואה בעין יפה את מצב הזכרים כפי שתואר ע"י

יחיאל וע"י שמעון. אינני צריך להוסיף אף מלה לגבי הנושא הזה ולא למעט

משהו מהדברים שנאמרו, ומדברים קונקרטיים שהצביעו עליהם קודמי, אלא להוסיף. יש באותו הגיון של מילוי חללים ריקים בתוך הקו הירוק, ועל אחת כמה וכמה מחוץ לקו הירוק, עיבוי או יצירת רצף בין ישובים לישובים שכבר הקימונו מחוץ לקו הירוק. אני מעלה למשל את מערב השומרון. אינני יודע אם יש מי שהוא בתוכנו שרואה לפניו אפשרות להחזיר ערבים לסול-כרם, קלקיליה, בודרוס וקיביה. גם מזה משתמע שצריך להזיז קצת את רצועת החוף הצרה מזרחה. כך פעלנו בתקופת חומה ומגדל כאשר בנינו את הארץ. על אחת כמה וכמה שזה נכון לגבי מרחב ירושלים מכל שלושה רוחותיה - מזרח, דרום וצפון. ההגנה על עיר היא באנשים המרוכזים במאחזים סביבה.

אם אני בא לנושא של סדר עדיפויות, מתוך אותה רשימה של כ-50 - וזו הרשימה הנכונה - אני רוצה להצביע גם על איזור גוש עציון. לדעתי צריך לתת לזה קדימות. יש כפר עציון, * עין צורים, אלון שבות ועציון ג' בהיכנותה. זה אי ללא רצף, לא לצד קריית ארבע ולא לצד בית לחם ולא לצד עדולם. מה שאמר יגאל לגבי בקעת הירדן ומה שאמר שמעון לגבי סכיבות ירושלים, נכון באותה מידה לגבי הדרום. צריך ליצור רציפות בין בית לחם וגוש עציון, בין גוש עציון לעדולם, ובין גוש עציון לקריית ארבע ועציון ד', שם יש קרקע, יש גרעין הממתין לכך והוא הדין לגבי תקוע. אינני חוזר על כוכב השחר ועל בעל חצור. שם לא בא בחשבון ישוב חקלאי, אבל בא בחשבון ישוב תעשייתי שלזה יש גרעין הממתין באלון שבות. זה קרוב לכביש, לצנורות המים, התשתית לא תעלה כל כך הרבה. יש שלושה דברים שקובעים את סדר העדיפות.

קודם כל העניין המדיני האסטרטגי ציוני, מילוי

חללים ריקים, הזזת קוים.

הדבר השני, הלחץ של הבנים באיזורי התישבות

צפופים.

הדבר השלישי, זה גם כן לגיטימי, מערכת היחסים

המספריים בין הזרמים השונים בהתישבות. אני אומר את זה לגבי תל-זית

מבחינת המקום והאיזור. יושב גרעין בנוב ורמת מגשימים הישנה.

החלק השני זה בני מושבים מרום הגליל שאתה עצמך אמרת ששם יש התפוצצות אוכלוסיה

במובן החיובי וצריך לפתוח וונטיל ע"י שני איזורים מרכזיים, אחד לבני

מושבים של הפועל המזרחי ואחד לבני תנועות המושבים. אם יש כאלה שממתינים

זה תל-זית, צריך להחיש את זה. הם יושבים ומעבדים את החלק שהוכשר,

צריך להתחיל שם בבנייה, גם זה יקח זמן.

מאותן הבחינות גם לגבי מחולה ב'. אני סבור, כשם

שצריכים לחזק מהבחינות שיחיאל הצביע עליהם, את הגוש המרכזי בג'יפטליק,

כך צריך לחזק את החוליה בין בית שאן והג'יפטליק. גם כאן יש לחץ של ישובים.

אני מסיים ואומר: המסגרת של כ-50 ישובים צריכה

להנחות אותנו. סדר העדיפויות בתוך הרשימה הזאת צריך להקבע לפי הקריטריונים

שהזכרתי, שהם שלושה: בחינה מדינית, אסטרטגית וציונית. הבחינה של בני

ישובים באותו האיזור שממתינים. והבחינה השלישית: מערכת היחסים המספריים

בזרמים ההתישבותיים.

כתוצאה מאלה לא יכולים להסתפק ב-8 ישובים. צריך

לחשוב על התחלות צנועות אפילו לגמור את ענין כוכב השחר ובעל חצור.

צריך לתכנן משהו מזרחה מהקו הירוק. חיזוק גוש עציון ע"י יצירת רצף

עם בית לחם מזה ועדולם מזה, ועד כמה שאפשר עם קריית ארבע מזה.

זה מה שאני מציע, וזה יגיע ל-10 ישובים. זה עוד

כמה התחלות צנועות של עוד 4 - 5 האחזיות.

השר א. אוזון:

יש לנו התישבות בגליל שאין בה שום ויכוח פוליטי.
ההתישבות מעבר לקו הירוק. הייתי מציע שתכנית ההתישבות
בגליל שמתגלגלת כבר זמן רב, נאשר אותה ונצטמצם בוויכוח על ההתישבות מעבר
לקו הירוק.

היו"ר י. גלילי:

האם יש תומכים בהצעה זו?

השר ש. רוזן:

אני רוצה להעיר: אני עוסק בהתישבות כמעט 50 שנה.
תמיד עמדה לנגד עיני השאלה בין הסתערויות והתבססות.
אנחנו חושבים שאיננו מתקדמים די. אותי מדאיגה השאלה האם אנחנו גם מתבססים.
לא מספיק להקים כפר, לעלות על הקרקע, יש כפרים שקמו לפני 25 שנה וגם
לפני 30 שנה והם מפרפרים. אנחנו יודעים על עיירות פיתוח שבקושי מתקיימים
ויכולים להתפורר. צריך פעם לתת את הדעת על כך. זו מגבלה אנושית.
יש גידול מתון ולא התפוצצות האוכלוסיה לפי השנתון הסטטיסטי. הייתי
רוצה לקבל פעם תמונה דמוגרפית של אוכלוסיה אזרחית בישובים השונים.
אם הנוער מסתער, זה לא רק כדי להקים ישובים אלא גם לבסס ישובים.
צריך לחנך לכך. לא כבשנו עדיין את השטחים בגליל. הייתי רואה כאתגר
ראשון את הגליל. יש לכל אחד המפה שלו, ולפי זה הוא מיישב. אנחנו קבענו
שלא העובדות יקבעו את הגבולות, בכל זאת מיישבים כדי שהישובים יקבעו
את הגבולות. אינני נכנס לוויכוח. יש יהודה ושומרון ובקעת הירדן. המפה
שלנו, עם ההגבלה שאמרתי קודם, מצטמקת לרמת הגולן ולפיתחת רפיח. האם
תפתר שאלת הבדואים באופן אנושי והגון? לנו יש בענין זה היסוס. אני
מצביע נגד התכניות האחרות.

אם נספיל מים בכמות של 20 מיליון קוביק מטר זה יקח

עוד כמה שנים.

אני בעד ישוב הגליל. אני גם בעד כפרים תעשייתיים.
לא מספיק להקים ערים גדולות, צריך לשלוט בשטח. זה נסיון. איננו יודעים
איך מבחינת אורח חיים כפרי זה יתקיים. אני בעד זה.
אני בעד זה שנקבע תכנית לכמה שנים. אני מציע
שלא יקפחו את הקיבוץ. עד כה הקימונו ישובים די מבוססים, וכדאי לכם
לשתף אותנו בגבול הקו הירוק.

השר ח. צדוק:
אני רוצה להביע צערי על כך שיש חברי ועדה שמונעים
מאתנו דרך קבע את השתתפותם ועצתם, כגון שר האוצר.
ויש חברי ועדה שמדי פעם בפעם מזכים אותנו בדברים אבל אחרי שהם משמיעים
אותם, אין להם ענין בדבריהם של חברים אחרים.

אני מברך על הודעת היו"ר שועדה זו תהיה ועדה
להתישבות בכל חלקי א"י. חייב להיות איזון והשפעת גומלין בשטח כולו.
אני חושב שחשוב שכאשר אנחנו דנים על המפה, תהיה לפנינו לפני זה מסגרת
תקציבית, מפני שמסגרת תקציבית שנקבעה, אנחנו נקבע את סדר הקדימויות.
שמעתי כאן דברים על סדר קדימויות, אבל בעצם אני יכול לסכם שהכל עדיף,
הכל קודם. לא שמעתי כאן הצעה שאני יכול לשלול אותה. אבל כשנדע באיזון
מסגרת תקציבית אנחנו פועלים, יעמוד לפנינו ההכרח במסגרת התקציבית הזאת
לקבוע מה יותר עדיף ומה פחות עדיף, כי הכל עדיף וחשוב.

אני חושב שכאשר נקבע את המסגרת התקציבית היא
צריכה להקבע על רקע של מבט רב-שנתי. אנחנו לא יכולים ללכת למסגרת
תקציבית שהיא בשנה הזאת עושה התחלות מסוימות צנועות בלי שנראה את
ההיקף התקציבי המתחייב מזה בשלוש - ארבע - חמש השנים הבאות. כשלפנינו
יהיו הנתונים האלה, נוכל באופן מציאותי לדון בסדר עדיפויות.

אני יכול לצרף את דעתי לדעת שר הבטחון. בשבילי עדיפות ראשונה היא ירושלים. בטרם אנחנו מדברים על המאבקים המדיניים לגבי שטחים אחרים, נזכור שמוקד המאבק המדיני - כאשר עמדת כולנו היא ברורה ואחידה וחד משמעית, ועמדת הצד שכנגד ידועה - זה ירושלים, ואני רוצה להעלות את ירושלים על ראש דאגותינו. אלא שכאשר אנחנו מדברים על ירושלים צריך להזהר מסכנה אחת. אינני רוצה פיתוח תעשייה וכסף יהודי במשאבים יהודיים שהיא תהיה אבן שואבת לריבוי האוכלוסיה הערבית. אינני רוצה שכונות מגורים בסביבות ירושלים שתושביהן יעבדו במשרדים בירושלים ולידם יהיו קיימים מפעלים תעשייתיים שבהם היהודים יהיו המנהלים והפועלים יהיו ערבים. אני רוצה עיבוי החגורה היהודית מסביב לירושלים. לזה צריכים להיות מכוונים המאמצים. מעבר לזה אני מקבל את הסדר של שר הבטחון. הגליל, ואני מוסיף את לטרון - כפי שהציע שר החוץ - אני חושב שזה חשוב. לא עשינו שם שום דבר.

היום אנחנו יכולים לסיים את העדיפויות. את ההחלטות נוכל לקבל כשנדע באיזו מסגרת אנחנו פועלים.

אני רוצה להביע משאלה אחת. אני מקבל את הצעת היו"ר שאנחנו נסמיך את היו"ר, את שר החקלאות ושר השיכון להגיע לקביעת המסגרת התקציבית הזאת יחד עם שר האוצר. אני מבקש לשתף אותי בכל הנוגע לפינויי בעלות על המקומות המיועדים להתישבות בכל רחבי א"י משני צדי הקו.

השר מ. חזני: אני מציע לאשר עכשיו מתוך ה-8 את אותם המקומות

שהם מחוץ לקו הירוק.

היו"ר י. גלילי: יש הצעה לסדר מרחיקת לכת בהצעתך, והיא:

אנחנו לא נסכם היום שום דבר מהותי. חסרים חברים, ולא כל החברים הגיעו לרשות הדיבור. אנחנו היום לא נסכם. כדי לא להפסיד זמן, אני אתחיל ביחד עם החברים הנוגעים בדבר, את הדיון עם שר האוצר בנושא התקציבי. אם נוכל לקראת הישיבה הקרובה להביא נתונים תקציביים, זה יהיה לטובה.

השר א. עופר: אנחנו מדברים על התכנית של שמונה ישובים שהונחה

בפנינו בישיבה הקודמת. מתוך זה יש ויכוח מהותי על ענין כפרי התעשייה. לכן אי אפשר לאשר שום דבר.

מה שהחברים דברו, זה תכנית עשור. היות ואני מתייחס ברצינות לקצב העבודה על 8 הישובים שאנחנו צריכים להקים ב-1975 - וזה תכניות עבודה ותקציב - אני מקבל את ההצעה, ואני מבקש להיות שותף לזה כי רוב התקציב הוא במסגרת תקציב משרד השיכון. אני הייתי רוצה שנדון על הענין העקרוני של כפרי תעשייה. צריך גם לקבוע עדיפות ל-30 ישובים. אנחנו צריכים להחליט על מה אנחנו הולכים.

היו"ר י. גלילי: אני קובע שאין עדין החלטה של הועדה בזכות כפרי

תעשייה. גם אם נבוא בדברים בנידון עם שר האוצר,

אעמיד אותו על המצב לדיוקו, שיש הצעה כזאת ועדיין אין החלטה רשמית בנידון.

ר. וייץ: הועדה הזאת קמה לפי המלצה של ועדה משותפת בין הממשלה והסוכנות, שנקראה בזמנו: ועדת בן אהרון. היא קמה בהסכמת הממשלה והסוכנות לדון בכל עניני ההתישבות, לפני שהיה קו ירוק.

אני אמרתי שהועדה הזאת, לפי ההסכם החתום בין הממשלה והסוכנות, צריכה לדון בכל עניני ההתישבות. לוועדה הזאת יש באופן רשמי מינוי שלושה אנשים: יו"ר הועדה, שר החקלאות וראש מחלקת ההתישבות. גם זה נתון בכתובים. אני לא מתנגד לעמיתי שר השיכון לשתף אותו. אני בעד דיון עניני, אבל כל שינוי אני חייב להביא לדיון בהנהלת הסוכנות.

היו"ר י. גלילי: אינני מתייחס לאינפורמציה של ד"ר וייץ. היתה בקשה של שר השיכון להיות שותף בדיונים לקביעת התקציב, מאחר שחלק הארי של התקציב הוא כתחום סמכותו ואחריותו. צריך לכבד את זה. זה לא משנה סדרים.